

D.33

DIYANET DERGİSİ

ÖZEL SAYI

PEYGAMBERİMİZ, İMAN ESASLARI VE TEVHİD AKİDESİ

Dr. Ali Arslan AYDIN

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Konya Y. İslâm Ens. Kelâm Öğretmeni

İslâm'da dînî hükümler, üç büyük grupta toplanır. Bunların birincisi ve en önemlisi; akâid adı verilen "i'tikâdî hükümler", yâni îman esaslarıdır. Bu esaslar, bütün semâvî dinlerde olduğu gibi, İslâm Dîni'nde de temel ve en mühim unsur sayılır. Çünkü, ibâdetlerle ve her çeşit beşerî münâsebetlerle ilgili olan "amelî hükümler", İslâm Dîni'nin îman temeline dayanan binâsı sayılırlar. "Ahlâkî esaslar ve tavsiyeler" ise, din binâsının çatısı, îman ve amelin meyvesi durumundadırlar.

Beşerîyyetin ceddî ve insanlık âleminin ilk Peygamberi Hz. Âdem (A.S.) den, kâinâtın efendisi, peygamberler zincirinin sonu ve altın halkası Hz. Muhammed (S.A.S.) e kadar gelip geçen bütün peygamberler, gönderildikleri milletleri, her şeyden önce, bâtil i'tikaddan ve sapık inançlardan kurtarmak için çalışmışlardır. Bu bâtil inançların başında; kâinâtın yegâne Hâlikı ve ibâdete lâyık tek Mâbûdu olan Allâhu Teâlâ'nın Yüce Zâtı ve mukaddes sıfatları hakkındaki yanlış fikir ve sapık inanışlar gelmekteydi.

Bu sebeple, her peygamber, önce, Yüce Hâlikımız hakkında inanılması gereken kutsal esasları, sonra da diğer îman esaslarını öğretmişler, özellikle Yüce Allah, melekler ve Âhiret gibi gaybî mes'eleler hakkında inanılması gereken i'tikad esaslarını bildirmişlerdir. Kendilerine gönderilen peygambere inananlar, Allâh'a, birliğine ve bütün kemâlât ile muttasıf olduğuna da inanmışlar, böylece Hak Dîni'ne girerek, peygamberleri etrafında toplanmışlardır. Bu, her peygamber devrinde, meselâ Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Mûsâ ve Hz. İsâ devirlerinde böyle olduğu gibi, beşerîyyetin son ve en büyük Peygamberi Hz. Muhammed (S.A.S.) in asr-ı saâdetinde de böyle olmuştur.

Gerçek şudur ki, Peygamberimiz (S.A.S.) in tebliğ ettiği İslâm Dîni, bütün dünyâ milletleri üzerinde tesirini gösteren ve birçok milletlerin mukadderâtını değiştiren semâvî dinlerin sonucusudur. İslâmiyet, bu dinlerin sâdece sonucusu olmakla kalmaz. Çünkü o, daha önce gönderilen bütün ilâhî dinleri de esas bakımından ihtivâ eden ve onları kemâle erdiren bir dindir. Muayyen bir millete değil, bütün milletlere hitâb eden İslâmiyet'in i'tikad bakımından getirdiği bir husus da, daha önce gönderilen peygamberlere ve İlâhî kitaplara îman etmelerini, kendi sâliklerinden istemesidir. Bu sebeple Müslüman, bütün milletlere gönderilen peygamberlere ve onlara indirilen kutsal kitaplara ve sâhifelere de îman eden kimsedir. Halbuki bir yahûdî, yalnız İsrâîl Oğulları'ndan gelen peygamberlere inanır; bir Hıristiyan yalnız Hz. İsâ'ya ve Benî İsrâîl peygamberlerine inanır. Budda, Brahman ve Konfiçyüs gibi bâtil dinlere inananlarda da durum böyledir. Bir Müslüman ise, Müslüman olabilmesi için, Allâh'a îmandan sonra Hz. Muhammed'le berâber bütün hak peygamberlere, Kur'ân-ı Kerîm ile berâber Tevrat, Zebur ve İncil gibi bütün İlâhî kitap ve sâhifelere de kesin olarak îman etmesi gerekir. Bu sebeptendir ki İslâmiyet, bütün semâvî dinleri içine alan ve hepsine şâmil olan en son ve en mütekâmil bir dindir. Bu dînin mukaddes kitâbı Kur'ân-ı Kerîm de, dünyâda mevcut bütün mukaddes kitapları nefsinde cem'eden, hiçbir tahrif ve tebdîle mâruz kalmayan, mu'cizi'l-beyân, en büyük İlâhî Kitabdır.

الْيَوْمَ اكْتَمَلَتْ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ
الْإِسْلَامَ دِينًا ....

Nâtekim bu konuda Mâide Sûresinde;

“İşte bugün sizin dîninizi sizin için kemâle erdirdim, üzerinizdeki ni’metlerimi tamamladım ve size din olarak İslâm’ı seçtim (ondan râzı oldum).”¹ buyurulmuştur.

Çünkü her şuur şekli gibi, beşerin dîni şuûru da, asırlar geçtikçe yavaş yavaş gelişti ve İlâhî bütün hakîkatlerin beşeriyyete tebliği de, İslâm’la kemâlini buldu; bu en şerefli hizmete, Yüce Peygamberimiz mazhar oldu.

O halde sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.S.), insanlığa tebliğ etmiş olduğu İslâmiyet’le, başta Allâhu Teâlâ’ya îman ve “Tevhîd Akîdesi” olmak üzere şu îtikad ve îman esaslarını bildirmiş ve telkîn etmiştir:

a) **Yüce Allâh’a ve Birliğine îmandan sonra, bütün peygamberlere ve bütün İlâhî kitaplara inanmak:**

Çünkü, Allâh’ın lûtfuna ve İlâhî vahye mazhar olanlar, şu veya bu millet değildir. Bilâkis vahy-i İlâhî, her insanın, bilhassa rûhî ve ahlâkî tekâmülünde lüzumlu ve zarûrî bir âmildir. Bu sebeple **vahy-i İlâhî ve peygamberlik, bütün dünyâ milletlerine verilen İlâhî bir ni’mettir.** Nâtekim Kur’ân-ı Kerîm’de:

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ ... وَإِنَّ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ

“Her milletin bir peygamberi vardır.”²

“Hiçbir ümmet (millet) yoktur ki, içinden onları ikaz eden ve Allah azâbıyla korkutan biri gelip geçmiş olmasın.”³ buyurulmaktadır.

İşte böylece din, İslâmiyet’le, sonsuz azaptan kurtulmak için, kabûl edilmesi zarûrî bir dogma olmaktan çıkmış, beşeriyetin akıl ve tecrübesine dayanan ilmî bir hüviyet kazanmıştır. Çünkü İslâm Dîni, ilmî ve aklî esaslara uygundur. Onlarla çelişme hâlinde değil, bağdaşma ve birbirini te’yîd hâlinindedir. Yüce Rabbimiz tarafından Cibrîl-i Emîn (Cebrâil) vasıtasıyla sevgili Peygamberimiz’e indirilen Kur’ân-ı Kerîm, insanlık âlemine hak ve adalet, ahlâk ve fazîlet, ilim ve irfan öğreten, onlara birlik ve berâberlik rûhunu aşıl原因, îman, ibâdet ve ahlâk esaslarını bildirerek, içtimâî nizam ve huzuru sağlayan, insanları en güzel ahlâka ulaştıran ve böylece onları, dünyâda da, Âhiret’te de selâmete, saâdete eriştiren İlâhî hükümleri ihtiva etmektedir. İslâm’ın bu kâmil hükümlerine mukâbil, meselâ Yahûdîler, peygamberliği yalnız İsrâîl Oğullarına hasreder ve Allâh’ın vahyine kâinâtın Hâlık’ı, Yüce Rabbimiz’in İlâhî ni’metlerine kendilerinden başkasının lâyük olmadığını iddia ederler.

Hiristyanların îtikadları ise; “ma’siyet-i asliye” adını verdikleri, “Âdem Aleyhi’s-selâm’ın zellesi”ne dayanır. Bu inanca göre; her insan günahkâr olarak doğar, ölünceye kadar bu günahın yükünü taşır, öldükten sonra da Allâh’ın ebedî azâbına müstehak olur. İnsanın bundan kurtulabilmesi için günahkâr olduğunu, beşeriyetin bu günahı kurtulabilmesi için de, Allâh’ın (hâşâ) oğlu sıfatıyla Hz. İsa’nın kendisini fedâ eylediğini hiç düşünmeden kabûl etmesi zarûrîdir. İşte Peygamberimiz’in getirdiği Tevhîd akîdesi, şirkin bütün çeşitlerini ve Hiristyanlığın teslîsini yıkarak, **tek bir Allâh’a îman fikrini** kurmuş, insanları tabiat kuvvetlerinin esîri olmaktan, kendi cinsinden olan yaratıklara tapma dalâletinden kurtarmış, **Müslümanları, yalnız Hz. Muhammed’e değil, bütün hak peygamberlere, yalnız Kur’ân-ı Kerîm’e değil, daha önce indirilen bütün İlâhî kitaplara da îman etmekle mükellef kılmıştır.** Ancak, bu mükellefiyet, semâvî kitapların, tahrif ve tebdîline (bozma ve değiştirmeye) mâruz kalmadan önceki İlâhî asılları içindir.

(1) Mâide Sûresi, Âyet: 3.

(2) Yûnus Sûresi, Âyet: 47.

(3) Fâtır Sûresi, Âyet: 24.

b) **Bütün peygamberlere ve ilâhî kitaplara îmânın tabî bir neticesi olarak da, maddî olmayan, nûrânî varlıklara, yâni meleklerle îman etmeyi,** onların, dâimâ Allâh'a ibâdet eden, ilâhî emirlerini aynen yerine getiren nûrânî yaratıklar, ilâhî elçiler olduklarına inanmayı emretmiştir.

Çünkü bütün peygamberlere vahy, Cibrîl-i Emîn adı verilen **"Vahiy Meleği"** vâsıtasıyla gönderilmiştir. Gerçi Allah (C.C.), peygamberlerine vahy göndermek için melek gibi bir elçiye muhtaç değildir. Fakat, Sünnet-i İlâhiyye böyledir. Yüce Allah öyle dilemiştir. O'nun her emrinde bir hikmet ve güzellik vardır.

İslâm'a göre; peygamberlerin bizzat gördükleri, varlığını haber verdikleri ve muhkem Kur'ân âyetleriyle sâbit olan meleklerle îman, her Müslümanın inanması farz olan îman esaslarındandır. Dînen sâbit olan meleklerin varlığını insan aklı inkâr edemez. Bu konuda aklî veya ilmî hiçbir delil getiremez. Aksi halde, gözümüzle görmediğimiz ve bugün müsbet ilmin ve felsefenin mâhiyetini bilmediği rûhumuzun ve aklımızın da varlığını inkâr etmemiz icâbeder. O halde, göremiyoruz diye inkâr edemediğimiz ruh gibi, maddî olmayan mânevî varlıklara, yâni meleklerle de inanmaya aklen mecburuz.

c) İslâm Dîni'nin Peygamberimiz vâsıtasıyla bütün beşeriyyete kesin bir dille bildirdiği îman esaslarından biri, hattâ İslâm'ın (bütün semâvî dinlerde olduğu gibi) Allâh'a îmandan sonra en çok üzerinde durduğu en mühim rükün, Âhiret'e îmandır. Yâni ölümden sonra yeni ve sonsuz bir hayâtın mevcut olduğuna inanmaktır. Nîtekim Kur'ân-ı Kerîm'de îman esasları çok defa, "Allâh'a ve Âhiret'e îman" şeklinde özetlenir. Meselâ Bakara Sûresi'nde;

مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ...

"Allâh'a ve Âhiret gününe îman edip amel-i sâlih işleyen kimselerin Rableri yanında (büyük) ecirleri vardır..."⁴ buyrulur.

Beş vakit namazın her rek'atında okunan Fâtiha Sûresi'nde;

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

"Allah, (ceza ve mükâfat verilen) din gününün Mâlikidir." denir.

Bu sûretle, her işin bir cezâsı ve mükâfaatı olduğu, Müslümana dâimâ hatırlatılır. Bu hayatta yaptığı her işin, öbür dünyâda hesâbını vereceği ve mutlaka karşılığını göreceği fikri, insana telkîn edilir. Ölümden sonraki hayâta niçin bu kadar önem verildiğinin sebebi açıktır. Çünkü insan, her hareketinin iyi veya kötü bir bedeli olacağına ne kadar çok inanırsa, insan o işi o kadar daha büyük bir istekle yapar veya ondan daha fazla kaçınır. Ölümden sonra yeni bir hayat olduğuna inanmak, burada yapılan her hareketin ne kadar gizli de olsa, orada bir karşılığı, ceza veya mükâfaatı olacağı fikrini doğurur; bu îman, insanı, hem iyiliğe sevkeder, hem de kötü ve vicdansız hareketlerden alıkoyan en büyük âmil olur. Âhiret'in varlığı ve ona îman, ilâhî adâletin bir icâbidir. Çünkü böylece, bu dünyâda cezasız kalan zâlimlerin cezâsı, mükâfaat görmeyen mazlumların; sabırlı, fakir mü'minlerin mükâfaatı öbür dünyâda verilmiş olacaktır.

Buraya kadar kısaca işâret ettiğimiz îman esasları, Kur'ân-ı Kerîm'de; Allâh'a, Meleklerine, Kitaplarına, Peygamberlerine ve Âhiret Gününe olmak üzere bir arada zikredilmektedir.

(4) Bakara Sûresi, Âyet: 62.

Saydığımız bu beş îman esâsından başka, "İslâm'ın Âmentüsü"nde 6. esas olarak yer alan Kader'e, yâni hayır ve şerrin Allah'dan olduğuna îman, Peygamberimiz'in birçok sahîh hadîslerinde ve özellikle meşhûr "**İman, İslâm ve İhsân**" hadîsinde yer almış; bâzı âyetlerde, her şeyin İlâhî takdîre tabî' olduğuna işâret buyurulmuştur.

Ehl-i Sünnet'e göre, Allâhu Teâlâ'ya ve mukaddes sıfatlarına îman, kazâ ve kadere îmânı da gerektirir. Kader, İlâhî ve ezeli ölçü, kazâ da; bu ölçüye göre her şeyin zamânı gelince yaratılması şeklinde özetlenebilir. Her şey, Allâh'ın ezeli ölçü ve takdîrine uygun olarak, zamânı gelince Allah tarafından yaratıldığına göre, kazâ ve kader'e îman gerekir. Bu inanç, insanı cebre götürmez. Çünkü insan hür, bir cüz'î irâdeye sâhiptir. İlm-i ezeli meçhûl olduğundan, bu ilim, kadere inanan insanın meçhûle tabî' olmasını gerektirmediği gibi, hür irâdesi ile yaptığı işlerde küllî irâdenin dışına çıkmasını da gerektirmez. Allah, her şeyin Hâlık'ıdır. Fakat insan, kendi cüz'î irâdesini ve kudretini sarfederek yaptığı işten (kesp nazariyesine göre) sorumludur. O halde, insan tedbirde kusur ederek, İlâhî takdîre bûhtan etmemelidir. Çünkü: "**Kazâya rızâ, esbâba tevessüle mânî değildir.**" Garpta ve Hıristiyanlar arasında mevcut olan koyu cebriyeciliğin İslâm'da yeri yoktur. İslâm'ın reddettiği koyu cebriyecilik, birinci hicrî asırda görülmüşse de, kısa bir zaman sonra münkarız olmuştur.

Burada bir husûsu belirtmek isteriz: İslâm'da itikâdî hükümler kesinlik ifâde eden naklî ve aklî delillere dayanır. Bütün dinlerde olduğu gibi İslâm'da da esas, îman olduğundan, îman esasları zaman ve mekâna göre aslâ değişmeyen, kesin dînî esaslardır. Bütün peygamberler bu esaslarda ittifak hâlinde olup, hepsi de bu itikâdî esasları tebliğ etmişlerdir.

*
**

Sevgili Peygamberimiz'in insanlık âlemine bildirdiği îman esaslarının her biri hakkında verdiğimiz bu özet bilgilerden sonra, İslâm'da çok büyük ve mühim bir yer işgâl eden "Tevhîd Akîdesi"ni beyân edeceğiz.

Bu akîdenin ifâde ettiği derin mânâyı ve İslâm'daki mümtaz mevkiini iyice kavramak için, İslâmiyet'in zuhur ettiği Arap Yarımadası'na ve o zamanki arapların akâidine bir göz atmamız faydalı olacaktır.

İSLÂM'DAN ÖNCE ARAPLARIN AKÂİDİ

İslâm'dan önce arapların akâidine bir göz atacak olursak, putperestliğin Arap Yarımadası'nda çok yaygın bir halde olduğunu görürüz. O kadar ki, rivâyete göre, Mekke'deki her evde tapınmak için bir put vardı. Bir yere giderken evde yapılan son iş, puta el sürmek, eve dönünce ilk iş, yine puta el sürmek, yâni tapmaktı⁵.

Kur'ân-ı Kerîm ve târih kitaplarında adı geçen meşhur putlar şunlardır: Menât, El-Lât, El-Uzza, Yeğuş, Yeûk ve Nesr...

Araplardan; yıldızlara, bilhassa Güneş'e ve Ay'a tapanlar da vardı. Bunlar Güneş'e "El-İlâhe" derlerdi. Bâzı araplar meleklerle, bir kısmı da cinlere tapmaktaydı. Ayrıca ölen ecdâdî takdîs etmek, onların ruhlarına tapmak, bu ruhların kabirlerde bulunduğuna, insanlara zarar veya fayda vereceğine inanmak, arapların İslâm'dan önceki bâtil itikadlarındandı. Ruhların, çeşitli şekillere girdiği ve bâzı hayvanlar kılığında tecessüm ettiği şeklindeki inanç sebebiyle Câhiliye Araplarında Totemcilik itikâdî da yerleşmiştir. Korkarak tapıkları hayvanlar arasında; kurt, ayı, boğa, tilki ve köpek gibi hayvanlar vardı.

(5) İbnu'l-Kelbî: Kitâbu'l-Esnâm, s. 33.

Araplardan bir tâife de, kâinâtın bir Hâlık'ı (Yaratıcısı) olduğunu inkâr ediyordu. Bunlar, Kur'ân-ı Kerîm'deki;

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ...

"Dediler ki: (hayat) ancak dünyadaki hayâtımızdan ibârettir; ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak dehr (yâni zaman) helâk eder."⁶ meâlindeki âyette işâret olunan "Dehriyyûn"-dur.

İslâm'dan önce Arap Yarımadası'nda bulunan dinler arasında, Yahûdîlik ve Hıristiyanlıktan başka Mecûsîlik ve Sâbiîlik vardı. Mecûsîlik, Arabistan'a İran'dan giren ateşe tapma dînidir. Sâbiîlik ise, yıldızlara tapma itikâdıdır. Yahûdîlik ve Hıristiyanlık ise, Tevrat ve İncil tahrîf ve tebdîl edildiğinden İlâhî hüviyetini bir hayli kaybetmişti.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'den ve bâzı câhiliyye şiiirlerinden öğrendiğimize göre Mekkeli araplardan, yerleri ve gökleri yaratan bir Allâh'a inananlar da vardı. Fakat onlar bu inançlarına rağmen Allâh'a yine şirk koştular ve; "Bizim Allâh'a şerik koşmamızı Allah diliyor ve biz putlara, bizi Allâh'a yaklaştırsın diye tapıyoruz." dediler.

Hulûsa; Câhiliye Araplarında Tevhîd inancına şirk karışmıştı. Allah'la berâber O'na ortaklar koşulmuş, Allâh'a (hâşâ) oğullar ve kızlar isnâd edilmiş, Allâh'a yaklaşmak için araya vâsıtalar ve şefâatçiler sokulmuş, zamanla Allah unutulmuş, bu, sözde şefâatçılara, ortaklara ve putlara tapılır olmuştu⁷.

PEYGAMBERİMİZ VE TEVHÎD AKİDESİ

İşte arapların ve diğer milletlerin böylesine sapık ve bâtil itikadlara saplandığı bir devirde sevgili Peygamberimiz gelmiş, İslâm'ın tevhîd güneşi ruhları ve kalbleri aydınlatmış, şirki, küfrü ve dalâleti gönüllerden söküp atmıştır.

Peygamberimiz, getirdiği ve beşeriyete sunduğu "tevhîd akîdesi" ile, Allah'dan başka İlâh olmadığını Hak Teâlâ'nın her yönden ehad, yâni bir olduğunu, şerik ve nazîri (ortak ve benzeri) bulunmadığını açık ve kesin bir dille îlân etti. Bütün insanları, her şeyden önce Allâh'ı birlemeye, O'nun Zâtında ve Sıfâtında bir, eşsiz ve benzersiz olduğuna, yâni mutlak Tevhîd'e dâvet etti. Hak Teâlâ'nın, ibâdete lâayık tek Mâbud olduğunu, yalnız O'na ibâdet edilmesi gerektiğini anlattı. Sevgili Peygamberimiz Mekke devrinde, özellikle Mekkeli müşriklere, genellikle araplara bu gerçeği, yâni Tevhîd akîdesini anlatmaya ve şirkin her nev'ini yıkmaya büyük önem verdi. Bütün insanları, Yüce Allâh'a îmâna, O'nun ibâdete lâayık eşsiz ve benzersiz bir tek Mâbud olduğuna inanmaya çağırdı. Nîtekim Kur'ân-ı Kerîm'de de şöyle buyruldu:

وَاللهُ كُفُّوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

"Hepinizin İlâhı, (ortağı ve benzeri olmayan) bir tek Allah'dır. O'ndan başka İlâh

yoktur. Rahmân ve Rahîmdir"⁸. اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ...

"Allah (O Allah'dır ki), kendinden başka hiçbir İlâh yoktur. (Ezelî ve ebedî bir hayat ile) diridir. (Zâtıyla ve kemâliyle) kaaimdir"⁹.

(6) Câsiye Sûresi, Âyet: 24.

(7) Fazla bilgi için Bkz: Prof. Cevad Ali, Târihu'l-Arab kable'l-İslâm, 5. cilt.

(8) Bakara Sûresi, Âyet: 163.

(9) Bakara Sûresi, Âyet: 255.

Çünkü Yüce Allah, bütün âlemlerin, bütün varlıkların ve bütün milletlerin Rabbi'dir. Her şeyi yaratan, rızkını vererek besleyen, büyüterek kemâle erdiren yalnız O'dur. O'nun ortağı, yaratıcısı, oğul veya kızları yoktur. Bu husus "İhlâs Sûresi"nde şöyle açıklanır:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَكَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

"De ki: O Allah ki, birdir, samed'dir. Doğurmamıştır, doğurulmamıştır. Hiçbir şey O'nun eşi ve benzeri de olmamıştır."

Çünkü Allah (C.C.), Zâtında, Sıfâtında bir, irâdesinde muhtar, âlemlerin tek ve eşsiz yaratıcısıdır.

İşte bu akîde; İslâm'da ve bütün semâvî dinlerde müşterek olan "Tevhîd Akîdesi"nin özeti'dir. Bu sebeple, İslâm'ın bütün açıklığıyla îlân ettiği îmân esaslarının ve dînî inançların temelini teşkîl eder. Zîrâ her insan, "Kelime-i Tevhîd" in bildirdiği şu iki gerçeğe inanarak, onları kendi irâde ve ihtiyârıyla kabûl ettiğini diliyle ikrâr ve kalbiyle tasdîk ederek Müslüman olur. Bunlardan birincisi Allâh'ın birliği, ikincisi Hz. Muhammed'in Allâh'ın Resûlü olduğudur. Bu iki esas bütün İslâm akâidini cem'eden İlâhî bir sözdür.

Hak Teâlâ'yı birlemenin, üç mühim rûknü vardır:

Bunlardan birincisine; "Tevhîd-i Ubûdiyyet" denir ki bu, Hak Teâlâ'nın Yüce Zâtı ve mukaddes sıfatları yönünden bir olduğunu, ne Zâtında ve ne de Sıfâtında eşi ve benzeri bulunmadığını ifâde eder. Vahdâniyyet sıfatından kastedilen meşhur mânâ budur. Bu mânâyı, yukarıda âyetlerle beyan ettik.

İkincisine; "Tevhîd-i Mâbûdiyyet" denir ki bu, Yüce Allâh'ın ibâdete lâyık Tek Mâbud olduğuna, kendisine ibâdet ve kulluk edilecek başka bir mâbut bulunmadığına inanmak, bu gerçeği irâdî olarak yapılan ibâdetlerle bilfiil göstermektir. Bu bakımdan, "Tevhîd-i Amelî" adı da verilen bu Tevhîd, Allâh'ı amelî olarak birlemeyi, yâni; bir tek Allâh'a ihlâs ve muhabbetle ibâdet etmeyi, yalnız O'na ilticâ ederek, yalnız O'ndan yardım dilemeyi ve O'na ibâdetinde hiçbir şeyi şerîk koşmamayı ifâde eder.

Nîtekim Kur'ân-ı Kerîm'de;

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝

"Ey insanlar! Sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabbinize ibâdet edin. Tâ ki, takvâ sâhibi olasınız"¹⁰.

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ...

"Allâh'a ibâdet edin; O'na hiçbir şeyi şerîk koşmayın (eş tutmayın)."¹¹ buyurulmuştur.

Tevhîd akîdesinin tazammun ettiği üçüncü mânâ ise, "Tevhîd-i Ulûhiyyet" dediğimiz; "Hak Teâlâ'nın Zâtında ve Sıfâtında bir olması"nın tabiî neticesi olan "Tevhîd-i Hâlıkıyyet"tir. Yâni Yüce Allâh'ın, kâinâtın ve her şeyin yegâne Hâlıkı, tek yaratıcısı olduğuna inanmaktır. Buna; "tekvîn ve inşâ" da, yâni "yaratmada vahdâniyyet" adı da verilir. Yüce Allâh'ın yerlerin ve göklerin, hulâsa her şeyin yaratıcısı olduğuna delâlet eden pek çok âyetler vardır.

(10) Bakara Sûresi, Âyet: 21.

(11) Nisâ Sûresi, Âyet: 36.

Netîce olarak deriz ki; Allâh'ın birliğine inanmanın mânâsı:

"Allah (C.C.), her şeyin yegâne Hâlıkı = Yaratıcısı ve Rabbi, yâni besleyip, büyüteni ve terbiye edenidir. O, yaratmakta, rızık verip büyütme ve yaşatıp öldürmekte tek'tir. Ortağı ve benzeri yoktur. İbâdet ancak O'nadır. O'ndan başka ibâdete lâayk Mâbud aslâ mevcut değildir." demektir.

Kısaca belirttiğimiz bu tevhîd nevi'lerinin herbirini ve Allâh'ın Vahdâniyyet sıfatını isbat eden birçok aklî ve naklî deliller vardır. Bunlar için mufassal ilm-i kelâm kitaplarına mürâcaat edilmelidir.

Biz burada; aklî delillere ve kâinâtın muhkem nizâmına, dolayısıyla "kâinâtın yaratıcısının bir olması gerektiğine" delâlet veya işâret eden üç meşhur âyeti zikretmekle

yetineceğiz:

لَوْ كَانَ فِيهَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ...

"Eğer her ikisinde (yâni yer ve gökte) Allah'dan başka ilâhlar olsaydı her ikisi (yer ve gök) de harâb olurdu"¹².

مَا تَخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ❁

"Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla berâber hiçbir ilâh (tanrı) da yoktur. (Eğer öyle olsaydı) muhakkak ki her ilâh kendi yarattığını kabûllenir (sürükleyip götürür) ve mutlaka, kimisi diğerine galebe eder (yükselebilir) di. Allah, onların isnâd ettiği bütün vasıflardan münezzehtir (berfidir)"¹³.

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ إِلَهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَأَبْتَغُوا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ❁ سُبْحَانَ اللَّهِ
وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُقُولُونَ عُلوًّا كَبِيرًا ❁

"De ki: Allah ile berâber, söyledikleri gibi ilâhlar (başka tanrılar) bulunsaydı, (o takdirde) onlar, arşın sâhibine elbet bir yol ararlardı. O, bunların söylemekte oldukları şeylerden (tamâmen) münezzehtir; şâni, yücedir; büyüktür"¹⁴.

İşte İslâmiyet'in sevgili Peygamberimiz vasıtasıyla getirmiş olduğu "Tevhîd akîdesi" Allâh'a îman eden insanları, kudret ve azameti karşısında hayrete düştüğü varlıklar ile, korkarak boyun eğdiği tabiat kuvvetlerine ve bâzı hayvanlara ibâdet etmekten kurtardığı gibi, esâretlerin en korkuncu olan bâzı insanları bir nevi' Rab edinerek onların arzu ve isteklerini her şeyden üstün tutmaktan, yâni kendi cinsinden olan insana esîr olmaktan da kurtarmıştır. Böylece Peygamberimiz İslâmiyet'le, dünyâyâ akıl, ruh ve ahlâk sâhalarında olduğu kadar, fizikî sâhada da tam bir istiklâl ve terakkî müjdelemiş, "Tevhîd Akîdesi" ile bütün insanların "Tek bir Mâbudu" olduğunu, dolayısıyla beşeriyetin bir ana

(12) Enbiyâ Sûresi, Âyet: 22.

(13) Mü'minûn Sûresi, Âyet: 91.

(14) İsrâ Sûresi, Âyet: 42-43.

ve babadan, yâni bir asıldan geldiğini ifâde ederek, “Beşer Irkında Birlik” fikrini telkîn etmiştir¹⁵.

Yüce Allah, bizleri Tevhîd akîdesinden ve İslâm esaslarından ayırmasın, Rahmân ve Rahîm olan Rabbimiz, sonsuz rahmetine, Peygamberimiz (S.A.S.) in şefâatına mazhar buyursun, âmin.

- (15) Bu konuda fazla bilgi için özellikle Bkz: El-Sürcânî, Es-Seyyid Alî b. Muhammed: Şerhu'l-Mevâkif, c. 3, İstanbul 1311; El-Taftâzânî, Saadeddîn Mes'ûd b. Ömer: Şerhu'l-Makâsîd, c. 2, İstanbul 1277; El-Cezîrî, Abdurrahman: Tavdihu'l-Akâid fî İlm-i Tevhîd, Kâhire 1945; Abdu, Muhammed: Risâletü't-Tevhîd, Kâhire 1956; Tabbâre, Afifî Abdulfettâh: Rûhu'd-Dîni'l-İslâmî, Beyrut 1966; Ebû Zehre, Muhammed: El-Akâidu'l-İslâmiyye kemâ câe bihâ El-Kur'ânü'l-Kerîm, Kâhire 1969; İzmirli, İsmâil Hakkı: Yeni İlm-i Kelâm, İstanbul 1321; Aydın, Ali Arslan: İslâm İnançları ve Felsefesi, İstanbul 1968; Aydın, Ali Arslan: İslâm'da İman ve Esasları, İstanbul 1969.

RÛHUM SANA

Rûhum sana âşık, sana hayrandım EFENDİM,
Bir ben değil, âlem sana kurbandır EFENDİM.

Ecrâm-ü felek, Levh-u kalem, mest-i nigâhın,
Dîdârına âşık Ulu Yezdân'dır EFENDİM.

Mahşerde nebîler bile senden meded ister,
Rahmet, diyen âlemlere, Rahmândır EFENDİM.

Kıtmîriniz ey Şâh-ı Rusûl, koğma kapından,
Âsîlere lûtfun, yüce fermândır EFENDİM..

Tâ Arşa çıkar her gîce âşıkların âhı,
Medheyleyen ahlâkını Yüce Kur'ân'dır EFENDİM.

Aşkınla buhurdan gibi tütmekte bu kalbim,
Sensiz bana cennet bile hicrândır EFENDİM.

Doğ kalbime bir lâhzacık ey Nûr-i dilârâ
Nûrun ki, gönül derdime dermândır EFENDİM..

(ULVÎ) de senin bağı yanık âşık-ı zârın,
Feryâdı bütün âteş-i sûzândır EFENDİM...

Ali Ulvi KURUCU